

Samenvatting

Anders dan in het buitenland, zijn in Nederland de slachtoffer-dadergesprekken oorspronkelijk bedoeld als voorziening voor slachtoffers. De behoefte van het slachtoffer moest centraal staan. Het mocht geen voorziening worden binnen het strafrecht omdat het dan ingezet zou kunnen worden om het strafproces te beïnvloeden.

Vanaf 2004 wordt door Slachtofferhulp Nederland aan slachtoffers de mogelijkheid van een gesprek met de dader aangeboden. In 2006 werd de doelgroep verbreed naar de jeugdige daders op basis van de positieve ervaringen opgedaan met herstelbemiddelingsprojecten voor jeugdigen binnen justitiële jeugdinrichtingen. Vervolgens is besloten om het aanbod slachtofferdader-gesprekken landelijk te implementeren voor zowel slachtoffers als jeugdige daders en onder te brengen bij Slachtoffer in Beeld. Slachtoffer in Beeld is ontstaan als project waarin leerstraffen werden ontwikkeld en uitgevoerd, gericht op jonge daders. De naam 'slachtoffer in beeld' is voortgekomen uit de toenmalige gelijknamige leerstraf. Slachtoffer in Beeld verzorgt naast slachtoffer-dadergesprekken ook cursussen. Er is een cursusaanbod voor jeugdige daders, voor volwassen daders en voor professionals. Sinds 2009 is ook sprake van actieve werving van meerderjarige daders¹. Slachtoffer in Beeld definieert een slachtoffer-dadergesprek als ieder bemiddelingsproces buiten een justitieel kader tussen slachtoffer en dader en eventueel hun sociaal netwerk, waarbij het meest ideale resultaat het gesprek is. Het aanbod is dus breder dan alleen de mogelijkheid van een gesprek. Indien het niet tot een gesprek komt, is er ook contact mogelijk in de vorm van een briefwisseling, pendelbemiddeling of een Echt Recht-conferentie. Het ministerie van Veiligheid en Justitie (WODC) heeft Van Montfoort/Collegio opdracht gegeven om een onderzoek uit te voeren naar de landelijke implementatie van slachtoffer-dadergesprekken.

De onderzoeksvragen hebben betrekking op de volgende thema's:

1. De landelijke implementatie.
2. Het gerealiseerde bereik van het aanbod slachtoffer-dadergesprekken.
3. Het primaire werkproces en de uniformiteit in uitvoering.
4. De verhouding met de strafrechtelijke procedure.
5. De voorbereiding van een eventueel effectonderzoek.

Alle onderzoeksvragen zijn beantwoord op basis van verschillende onderzoeksbronnen (zie schema).

Landelijke implementatie	Deskresearch; interviews SiB ² ; focusgroepen middenkader.
Gerealiseerde bereik	Analyse SiB registratie; interviews SiB; internetenquête verwijzers en niet-verwijzers.
Uniforme uitvoering	Deskresearch; interviews SiB; casestudies.
Verhouding strafrecht	Deskresearch; interviews externe sleutelpersonen; interviews SiB; analyse registratiegegevens; casestudies; telefonische interviews officieren van justitie.
Vorbereiding effectenonderzoek	Literatuuronderzoek, expertpanel, deskresearch, interviews SiB; casestudies

¹ De uitbreiding naar volwassen daders valt buiten het onderzoek.

² Slachtoffer in Beeld.

De landelijke implementatie

Slachtoffer in Beeld heeft hard gewerkt aan de interne implementatie van de slachtoffer-dadergesprekken. Dit blijkt zowel uit de producten die zijn gemaakt (handleiding, protocollen, richtlijnen) als uit de interviews met de bemiddelaars.

Slachtoffer in Beeld heeft de uitvoering van de slachtoffer-dadergesprekken regionaal georganiseerd. Binnen elk van de zeven regio's is één bemiddelaar aangesteld met een vast diensverband en coördinerende taken. In elke regio zijn gemiddeld 5 bemiddelaars werkzaam op freelance basis. De communicatie tussen het centrale kantoor en de regio's verloopt goed. Er wordt vanuit het centrale kantoor in Utrecht goed geluisterd naar wat er in het veld speelt. Uitgangspunt is ook dat producten doorontwikkeld worden in samenspel met de bemiddelaars.

Uit de interviews komt ook een aantal knelpunten/aandachtspunten naar voren. Dan gaat het om:

- De mogelijkheid om voldoende werkervaring op te doen. Dit speelt met name bij de nieuwe freelancers.
- De hoogte van de financiële vergoeding voor de freelancers in het algemeen en specifiek de huidige opbouw van het uurloon waarin een opslag voor deskundigheidsbevordering is verdisconteerd.
- De behoefte aan meer maatwerk bij de inwerkprocedure (zonder aantasting van de uitgangspunten).
- Een goede landelijke implementatie van de intervisie. Dit is nog niet in alle regio's gerealiseerd.
- De facilitering van de freelancers: er zijn te weinig voorzieningen, dit maakt het werk kwetsbaar, heeft geen professionele uitstraling en draagt bij aan de geïsoleerde positie van de freelancers.
- Het ontbreken van richtlijnen voor de dossiervorming. De huidige dossiervorming biedt daardoor onvoldoende zicht op (de kwaliteit van) de uitvoering van de werkzaamheden die een bemiddelaar verricht en onvoldoende mogelijkheden (in voorkomende gevallen) voor interne overdracht van werkzaamheden.
- De organisatie van locaties voor de bemiddelingsgesprekken; dit kan wellicht beter centraal geregeld worden.
- De positionering van de vaste bemiddelaar als schakel tussen het centrale kantoor en de freelancers (in het kader van de kwaliteitsbewaking) behoeft nadere uitwerking.

De implementatie van slachtoffer-dadergesprekken bij de drie actieve verwijzers verloopt moeizamer dan de interne implementatie. Slachtoffer in Beeld is daarvoor ook afhankelijk van de vaste externe verwijzers (Slachtofferhulp Nederland, Raad voor de Kinderbescherming en Bureau Jeugdzorg/Jeugdreclassering). Men heeft deze partijen actief betrokken bij de implementatie via de implementatiegroep. Dit heeft geleid tot ondertekening van een soort convenant waarin afspraken rond aanmelding en verwijzprocedures zijn vastgelegd. De feitelijke uitvoering van de afspraken laat echter nog te wensen over.

Er wordt een aantal knelpunten genoemd door de projectleider van Slachtoffer in Beeld, de bemiddelaars en/of het middenkader van de vaste verwijzers. Deze hebben betrekking op:

- de gegevensuitwisseling tussen Slachtoffer in Beeld en enkele arrondissementsparketten;

- de kwaliteit van de aanmeldinformatie;
- de kwaliteit van de meldingen vanuit de Raad van de Kinderbescherming;
- de ernst van de aangemelde zaken;
- de mate van bekendheid van het aanbod van Slachtoffer in Beeld bij een aantal organisaties;
- de moeilijke inpasbaarheid van een verwijzing in de procedures bij Slachtofferhulp Nederland en de weerstanden bij medewerkers van Slachtofferhulp Nederland om de mogelijkheid van een slachtoffer-dadergesprek aan de orde te stellen;
- de ontoereikende terugkoppeling vanuit Slachtoffer in Beeld.

Het gerealiseerde bereik

Het aantal meldingen is tussen 2007 en 2009 gegroeid van 467 tot bijna 1100. Het percentage meldingen vanuit de dadergerichte organisaties nam toe van 66% (2007) naar 88% (2009).

De groei in het aantal zaken komt dan ook voornamelijk voor rekening van de Raad voor de Kinderbescherming (vertienvoudiging van het aantal meldingen) en in mindere mate voor rekening van de Jeugdreclassering (verviervoudiging van het aantal meldingen). Het aantal meldingen vanuit Slachtofferhulp Nederland blijft vrij constant, op ongeveer 130 per jaar, in de 3 opeenvolgende jaren.

Omdat het aanbod van Slachtoffer in Beeld gericht is op jeugdige daders, wekt het geen verwondering dat drie kwart van de aangemelde daders jonger was dan 18 jaar en slechts 15% ouder dan 24. Daartegenover staat dat ruim de helft van de aangemelde slachtoffers boven de 18 jaar oud was en een kwart tussen 40 en 65 jaar was.

Bij iets minder dan de helft van de meldingen (45%) kwam uiteindelijk contact tot stand: iets minder dan een kwart (23%) leidde daadwerkelijk tot een slachtoffer-dadergesprek, in 14% was er sprake van briefcontact en de overige 8% van de bemiddelingen mondde uit in een Echt-Rechtconferentie, pendelbemiddeling of een andere vorm van contact.

Slachtoffers zijn relatief vaker degenen die het tot stand komen van contact uiteindelijk tegenhouden dan daders, zowel als zij zelf het initiatief nemen als wanneer de dader dit doet.

De zwaarte van het delict blijkt geen factor te zijn bij het wel of niet tot stand komen van contact tussen slachtoffer en dader. Er zijn kleine verschillen tussen de drie grootste verwijzende organisaties in het percentage meldingen dat leidt tot een slachtoffer-dadercontact.

Slachtofferhulp Nederland is in dit verband het meest succesvol: de helft van de meldingen mondt uit in een of andere vorm van contact, bij de Jeugdreclassering geldt dat voor 47% van de meldingen en bij de Raad voor de Kinderbescherming voor 40% van de meldingen.

De slachtoffer-dadertrajecten betreffen vaker geweldsdelicten dan vermogensdelicten en nauwelijks zedendelicten. Het aandeel van lichtere delicten is in de onderzochte jaren gestegen van 15% naar 41%. Verwijzers van de Raad voor de Kinderbescherming vinden een slachtoffer-dadergesprek vooral nuttig voor lichte delicten. Bij de Jeugdreclassering en Slachtofferhulp Nederland daarentegen vindt de grootste groep het slachtoffer-dadergesprek juist het meest nuttig voor de ernstige delicten. We zien dit ook terug in de registratiecijfers. De meldingen die betrekking hebben op de relatief lichte delicten komen naar verhouding vaak van de Raad voor de Kinderbescherming.

Zowel bij Slachtofferhulp Nederland als bij de beide andere organisaties is de bekendheid met Slachtoffer in Beeld groot. Uit de enquête onder medewerkers van de drie vaste verwijzende organisaties, blijkt ook dat medewerkers van Slachtofferhulp Nederland hun cliënten net zo vaak wijzen op de mogelijkheid van een slachtoffer-dadergesprek en net zo vaak het nut zien van een slachtoffer-dadergesprek als de medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en de Jeugdreclassering. Vrijwel alle respondenten van de drie vaste verwijzende organisaties zijn van mening voldoende kennis te hebben en voldoende deskundig te zijn om hun cliënten op een adequate manier opmerkzaam te maken op het aanbod van Slachtoffer in Beeld.

De belemmeringen die de bemiddelaars en het middenkader van de verwijzende instanties noemen voor de verwijzingen vanuit Slachtofferhulp Nederland zien we dus niet terug in de resultaten van de enquête. Wel blijkt dat medewerkers van Slachtofferhulp Nederland in het contact met een slachtoffer niet al te diep ingaan op de mogelijkheid van een slachtoffer-dadergesprek. Zij laten het vaak bij een korte toelichting, omdat zij het slachtoffer niet onnodig willen belasten of op geen enkele manier onder druk willen zetten.

Zowel uit de interviews als uit de enquête komt naar voren dat het moment van aanmelding, kort na het delict, als een ongunstig moment voor het slachtoffer wordt gezien. Op dat moment zijn slachtoffers vaak nog niet toe aan nadenken over een eventueel contact met de dader(s). Als het slachtoffer bovendien geen prijs stelt op slachtofferhulp, is er hooguit een eenmalig contact met Slachtofferhulp Nederland.

De Jeugdreclassering en Slachtofferhulp Nederland melden voor respectievelijk 40% en 50% van de cliënten die zij aanmeldden, positieve effecten van de slachtoffer-dadergesprekken voor hun cliënten. De respondenten van Slachtofferhulp Nederland melden daarnaast, in vergelijking met de andere verwijzers, echter ook relatief vaak negatieve effecten voor hun cliënten. De medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming weten vaak niet aan te geven wat het effect is geweest voor een jongere. Bijna de helft van de respondenten van de Raad voor de Kinderbescherming weet ook niet of er na aanmelding een contact tussen slachtoffer en dader tot stand is gekomen tegenover respectievelijk 6% en 7% van de beide andere organisaties. Ook ontvangen respondenten van de Raad voor de Kinderbescherming veel minder vaak een terugkoppeling van het resultaat van hun aanmeldingen. Bij de Raad voor de Kinderbescherming ervaren ook maar weinig medewerkers profijt van de slachtoffer-dadergesprekken in hun eigen contact met de cliënt. Niet verwonderlijk omdat dit veelal eenmalige contacten betreft. Bij de Jeugdreclassering daarentegen ondervindt 72% voordeel van tot stand gekomen slachtoffer-dadercontact bij hun eigen begeleiding en bij Slachtofferhulp Nederland toch ook 43%. De onwetendheid over het resultaat van hun aanmeldingen en het beperkte profijt weerhoudt de medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming er kennelijk toch niet van om te blijven verwijzen.

In sommige regio's is sprake van een relatief groot aantal verwijzingen vanuit Slachtofferhulp Nederland, in andere juist vanuit de Raad voor de Kinderbescherming of de Jeugdreclassering. Er blijken geen grote regionale verschillen in het totaal aantal aanmeldingen bij Slachtoffer in Beeld te zijn. Er zijn wel enkele relatieve uitschieters. In positieve zin zijn dat met name de regio's noord en noordoost.

De uniformiteit in uitvoering

Slachtoffer in Beeld heeft een handleiding ontwikkeld waarin de werkwijze gedetailleerd is uitgewerkt en een aantal inhoudelijke thema's is beschreven. Procedures (te nemen stappen, volgorde van te benaderen deelnemers, opbouw van te voeren gesprekken) en checklisten voor afronding van een fase zijn beschreven. De doelgroep is helder omschreven, de indicaties en contra-indicaties zijn vastgelegd en er is beschreven hoe de screening en selectie moet plaatsvinden. Voorschriften waaraan de verschillende modaliteiten moeten voldoen, zoals wie mogen aanwezig zijn bij een gesprek tussen slachtoffer en dader en wat moet aan de orde komen bij een gesprek/in een brief, zijn vastgelegd. En er zijn ook meer algemene voorwaarden geformuleerd zoals hoe lang de bemiddeling maximaal mag duren.

De inhoudelijke methodiek van de slachtoffer-dadergesprekken is slechts summier uitgewerkt. Er is volstaan met een korte beschrijving van de drie uitgangspunten, te weten vrijwilligheid, vertrouwelijkheid en meersijdige partijdigheid/neutraliteit van de bemiddelaar. In de handleiding wordt niet aangegeven waarom deze drie uitgangspunten essentieel zijn voor het realiseren van de doelstelling van slachtoffer-dadergesprekken. Met name bij het methodisch uitgangspunt meersijdige partijdigheid/neutraliteit wordt een nadere uitwerking gemist omdat hier twee begrippen bij elkaar zijn gebracht die niet dezelfde betekenis hebben. Dit leidt in de praktijk tot verwarring en vragen bij de bemiddelaars over hoe te handelen in voorkomende situaties.

Slachtoffer in Beeld besteedt veel aandacht aan de uniformiteit van uitvoering. In de eerste plaats middels de gedetailleerde handleiding maar ook door het interne beleid dat de laatste twee jaar is ontwikkeld ten aanzien van de kwaliteitsbewaking (interview, inwerkprotocol, verplichte scholing). Er is ook een open sfeer die mensen stimuleert om vragen en knelpunten die de handleiding in de praktijk oproept, naar voren te brengen. Gezien deze gunstige condities mag worden verondersteld dat er een redelijke mate van uniformiteit is met name bij de vaste bemiddelaars en bij de freelancers die de laatste twee jaar zijn aangesteld. Dat geldt dan met name voor de uit te voeren procedures binnen het slachtoffer-dadergesprek. Wat betreft de inhoudelijk methodische kant is minder duidelijk in hoeverre sprake is van uniformiteit aangezien de methodische uitgangspunten weinig zijn uitgewerkt en niet geheel eenduidig zijn. Onder de bemiddelaars bestaat ook geen algemeen gedeelde opvatting dat de handleiding dwingende voorschriften bevat waarvan alleen gecontroleerd mag worden afgeweken.

Er zijn uit het onderzoek ook diverse aspecten naar voren gekomen waarop bemiddelaars (ook zonder toestemming van het centrale kantoor in Utrecht of collegiaal overleg) afwijken. Dergelijke aspecten zijn bijvoorbeeld 'de nazorg', de benadering van partijen', 'de elementen van een excuusbrief'; maar ook de voorgeschreven procedures bij de screening en de positie van de ouders bij het slachtoffer-dadergesprek.

De vraag of er uniformiteit van handelen is op *essentiële punten*, kan niet worden beantwoord. We weten namelijk niet wat de essentiële punten zijn. Er is geen theoretisch kader (met een veranderingsmodel en een beschrijving van aspecten waarvan uit onderzoek is gebleken dat ze essentieel zijn voor een slachtoffer-dadergesprek). Omdat dit kader ontbreekt is het niet mogelijk om te bepalen wat een acceptabele bandbreedte in variatie van uitvoering is. Er is wel behoefte aan een dergelijk kader. Het kan richting geven aan de discussie of afwijkingen van de handleiding wel of niet indruisen tegen de essentiële kenmerken van het slachtoffer-dadergesprek en dus wel of niet zijn toegestaan. Een theoretisch kader is ook een voorwaarde om de vraag te

kunnen beantwoorden of er voldoende uniformiteit op essentiële punten (modeltrouw) is om een effectonderzoek uit te gaan voeren.

De verhouding tot de strafrechtelijke procedure

De Minister heeft in zijn brieven aan de Tweede Kamer aangegeven dat de slachtoffer-dadergesprekken zijn gebaseerd op drie uitgangspunten:

- deelname op basis van vrijwilligheid;
- positionering alleen aanvullend op het strafrecht;
- de officier van justitie kan middels een verslag worden geïnformeerd.

Het tweede uitgangspunt is mede ingegeven door het feit dat het slachtoffer-dadergesprek primair een voorziening voor slachtoffers moest zijn. Het derde uitgangspunt staat enigszins op gespannen voet met de andere uitgangspunten, met name met de keuze om de slachtoffer-dadergesprekken en het strafrecht los van elkaar te positioneren.

Verondersteld werd dat het Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, een rol heeft gespeeld bij de beslissing om de officier te informeren. Uit de navraag naar de overwegingen die destijds geleid hebben tot het opnemen van de link met de strafrechtelijke procedure, blijkt echter dat pragmatisch redenen leidend zijn geweest. De belangrijkste overwegingen waren: (1) de behoefte om de informatie die de rechter en de officier van justitie toch wel zou bereiken in goede banen te leiden, (2) de vanzelfsprekendheid om de link te leggen aangezien een rechter altijd rekening houdt met allerlei omstandigheden voor hij tot een afweging komt.

We zien het feit dat de uitgangspunten niet geheel met elkaar stroken terug in de praktijk.

- Het visiedocument van Slachtoffer in Beeld toont het dubbele karakter van de positionering van de slachtoffer-dadergesprekken. Enerzijds wordt gesteld dat er geen additionele bonus of straf voor de dader mag voortkomen uit deelname aan een slachtoffer-dadergesprek, anderzijds wordt erkend dat de officier deelname wel kan laten meewegen in zijn oordeel.
- Slechts een deel van de bemiddelaars en beleidsmedewerkers van Slachtoffer in Beeld is het van harte eens met de bestaande link.
- Een aantal bemiddelaars lost het geschetste dilemma op door ervan uit te gaan dat de berichtgeving aan het OM alleen een formele kwestie is waar de officier verder niets mee doet. Het onderzoek laat zien dat hiermee geen recht wordt gedaan aan de werkelijkheid en dat het slachtoffer dan onjuist wordt geïnformeerd.
- De bemiddelaars kiezen er vaak voor het slachtoffer slechts terloops te vertellen dat het OM wordt geïnformeerd. Men wil hoe dan ook voorkomen dat het slachtoffer voortijdig afhaakt omdat hij/zij niet wil dat de dader strafvermindering zou kunnen krijgen. Men weet namelijk uit ervaring dat slachtoffers het achteraf, dus als het gesprek met de dader eenmaal heeft plaatsgevonden, vaak niet erg meer vinden dat de dader strafvermindering zou kunnen krijgen.

Slachtoffer in Beeld heeft het uitgangspunt dat de officier kan worden geïnformeerd als volgt ingevuld:

- De officier wordt altijd procedureel (feitelijk) geïnformeerd over de status van een aanmelding voor een slachtoffer-dadergesprek (als de strafzitting nog moet plaatsvinden).
- Na afloop van een slachtoffer-dadertraject kan een inhoudelijk verslag worden verstuurd. Partijen moeten dit beiden willen. De bemiddelaar mag hierbij afgaan op de eigen inschatting of het passend is dit aan het einde van het gesprek tussen slachtoffer en dader, aan de orde te stellen.

Het *feitelijk* informeren van de officier gebeurt vrij consequent in de praktijk. Tweederde van alle aanmeldingen vindt plaats vóór de zitting. In 2009 ging het naar schatting om 700 zaken. Bij het merendeel van deze zaken is een feitelijk bericht gestuurd aan het OM.

Een *inhoudelijk* verslag na afloop wordt slechts incidenteel verstuurd. Tweederde van alle zaken die eindigen met een gesprek of andere dialoogvorm, worden afgesloten vóór de zittingsdatum. Dit betreft naar schatting 280 zaken. Naar schatting slechts bij 10% van deze zaken is een inhoudelijk bericht aan de officier gestuurd.

Een beperkte telefonische ronde onder negen officieren van justitie geeft een impressie van de manier waarop het OM omgaat met de informatie die hun wordt toegestuurd.

- Er zijn aanwijzingen dat de verzonden berichten niet altijd aankomen bij de betreffende officier.
- De respondenten zijn slechts vaag bekend met Slachtoffer in Beeld en de slachtoffer-dadergesprekken van Slachtoffer in Beeld. Meer in het algemeen staat men echter positief ten opzichte van een gesprek tussen slachtoffer en dader.
- Het onderscheid tussen de feitelijke berichtgeving en de inhoudelijke berichtgeving is bij de meeste officieren niet bekend.
- Berichtgeving vanuit Slachtoffer in Beeld over een slachtoffer-dadergesprek wordt op prijs gesteld. Men zou graag meer inhoudelijk geïnformeerd worden, ook over nog lopende zaken of zaken waarbij geen contact tot stand is gekomen.
- De meeste officieren wegen de informatie van Slachtoffer in Beeld veelal in positieve zin mee in de straftoemeting. Sommigen waarderen een aanmelding van de dader bij Slachtoffer in Beeld op zich al positief, anderen doen niets met een bericht zolang een zaak in behandeling is. Soms achterhaalt men zelf nadere informatie bij de Raad voor de Kinderbescherming.

Vorbereitung eventueel effectonderzoek

De vraag naar de mogelijkheden van effectonderzoek naar slachtoffer-dadergesprekken is met name beantwoord op basis vanuit een internationale literatuurstudie. Er is dus vanuit een breder perspectief van herstelrechtelijke interventies gekeken dan alleen de Nederlands praktijk van slachtoffer-dadergesprekken.

Literatuuronderzoek en expertpanel hebben een groot aantal mogelijke effecten van slachtoffer-dadergesprekken en soortgelijke trajecten naar voren gebracht. Deze zijn op verschillende manieren geordend. In de eerste plaats naar verschillende niveaus (het slachtoffer, de dader, de directe omgeving van slachtoffer en dader en de samenleving). Vervolgens ook naar domein (het cognitieve en het emotionele domein, het morele domein en het domein van het zelfbeeld). Ten slotte is onderscheid gemaakt tussen uitkomsten op verschillende tijdstippen binnen het proces,

te weten *interim* (aanmelding, selectie, voorbereiding en het gesprek zelf) en kortere en langere tijd na afloop van het proces: *immediate, intermediate en lange-termijn*.

Naast alle relevante variabelen zijn ook de werkingsmechanismen beschreven die veranderingen teweeg kunnen brengen bij het slachtoffer en de dader. De relaties tussen onafhankelijke en afhankelijke variabelen en werkingsmechanismen zijn in een veranderingsmodel ondergebracht. Dit model is voorlopig en moet nog in onderzoek worden getoetst.

Bij het meten van effecten dient een keuze gemaakt te worden uit de verschillende modaliteiten van een slachtoffer-dadergesprek. De focus zou bij voorkeur moeten liggen op het gesprek tussen

slachtoffer en dader omdat daar het meeste effect van kan worden verwacht.

Om zeker te weten dat gevonden effecten daadwerkelijk toe te schrijven zijn aan de slachtoffer-dadergesprekken, is een opzet met een onderzoeksgroep en een controlegroep noodzakelijk. De eventuele ethische problemen die dit op kan leveren dienen nader in kaart te worden gebracht.

Het onderzoek heeft enkele opties opgeleverd voor de inrichting van een effectonderzoek waarbij ook aandacht moet worden besteed aan de programma-integriteit. Deze opties zijn gebaseerd op het feit dat er in Nederland, behalve tevredenheidsonderzoek, nog nauwelijks onderzoek is gedaan naar de effecten van slachtoffer-dadergesprekken.

- De eerste mogelijkheid is een *precisie-onderzoek*. Daarbij wordt gekozen voor een duidelijk afgebakende en specifieke onderzoeksgroep (bijvoorbeeld: jeugd, geweldsdelicten, vooraf geen bekendheid van slachtoffer met dader, dader is *first offender*). Deze groep dient vrij lang te worden gevolgd om bijvoorbeeld na zes maanden en na één jaar uitkomsten te kunnen meten.
- Ten tweede kan een kleinschalig onderzoek worden opgezet naar korte-termijneffecten van een slachtoffer-dadergesprek bij zowel slachtoffer als dader. Een soort tevredenheidsonderzoek met open vragen over verwachtingen, ervaringen en beleving van betrokkenen geniet de voorkeur. Daarbij kunnen aan de hand van, uit de literatuur bekende criteria voor herstelbemiddeling, de ervaringen van betrokkenen gemeten worden. Daarbij gaat het niet alleen om criteria voor het gesprek zelf, maar ook voor het voortraject. Deze fase brengt al veel teweeg bij de deelnemers en de bemiddelaars moeten ook dan basale voorwaarden voor deelnemers scheppen (*interim-outcomes*).

Belangrijkste conclusies

- In het licht van het feit dat het slachtoffer-dadergesprek oorspronkelijk bedoeld was voor het slachtoffer is het opmerkelijk dat drie jaar na start van de implementatie het grootste deel van de aanmeldingen (84%) van de daderkant komt. Het is dus moeilijker gebleken om deze voorziening voor slachtoffers neer te zetten dan oorspronkelijk gedacht. Het onderzoek heeft overigens geen aanwijzingen opgeleverd dat grote groepen slachtoffers wél behoefte hebben aan een slachtoffer-dadergesprek maar momenteel niet bereikt worden door Slachtoffer in Beeld. We weten niet of andere benaderingen (bijvoorbeeld via een publiekscampagne, de politie, het Openbaar Ministerie, het Schadefonds Geweldsmisdrijven, het maatschappelijk werk) een groot aantal aanmeldingen van slachtoffers op zullen leveren. Hier is in Nederland geen onderzoek naar gedaan.

Overwogen kan worden om een instrument te ontwikkelen om een dergelijke behoefte te meten. Dit is aan de orde als de overheid het nuttig acht om het bereik van de slachtoffer-dadergesprekken onder slachtoffers te vergroten.

- De mogelijkheden om het bereik van slachtoffers via Slachtofferhulp Nederland te vergroten, lijken beperkt. De voorlichting vanuit Slachtoffer in Beeld kan wellicht nog verbeterd worden. De bekendheid van Slachtoffer in Beeld bij de vrijwilligers van Slachtofferhulp Nederland is echter al groot. Het is de vraag of een minder omzichtige houding van de vrijwilligers van Slachtofferhulp Nederland tot meer verwijzingen leidt. Contact met de dader is voor slachtoffers, zeker kort na het delict, een gevoelig onderwerp. De beste mogelijkheden voor uitbreiding van het aantal meldingen vanuit Slachtofferhulp Nederland liggen waarschijnlijk in het op een ander, later moment nog eens ter sprake brengen van het onderwerp. De groep die men dan (direct) kan bereiken is echter beperkt.
- Het informeren van de officier staat op gespannen voet met het uitgangspunt dat het slachtoffer-dadergesprek alleen aanvullend is op het strafrecht. Hierdoor ontstaan in de in de praktijk verschillende dilemma's. Het grootste dilemma is dat de communicatie van de bemiddelaar met het slachtoffer over dit onderwerp niet transparant is en soms ook onjuist is. Het geschetste probleem vraagt om nadere verdieping en oplossingen temeer omdat de onduidelijke communicatie van de bemiddelaar richting het slachtoffer op gespannen voet staat met het *guiding principle* van herstelrecht dat slachtoffer en dader tijdig en volledig moeten worden geïnformeerd over het traject en de mogelijke gevolgen. Dit onderwerp behoeft dus zeker nadere aandacht van beleid en praktijk.